

Форма № 09/18

Затверджена рішенням вченої ради ІДГУ
від 30.08.2018 р., протокол № 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01 2019р.

Голова НМР Н. М. Кольцун Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія лідерства

(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань для всіх галузей знань
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність для всіх спеціальностей
(код і назва спеціальності)

освітня програма / спеціалізація для всіх освітніх програм
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни Вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

Васильєва О.А.

(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою загальної та практичної психології

протокол № 6 від 09.01.19

Завідувач кафедри
(підпис, ініціали, прізвище)

Прокоф'єва Л.О.

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету

Циганок І.Б.

(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми:

Прокоф'єва Людмила Олександрівна, викладач
кафедри загальної та практичної психології

Рецензенти програми:

Мазоха Інна Степанівна, кандидат
психологічних наук, доцент кафедри
загальної та практичної психології

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>
<i>Кількість кредитів: 4</i>	<i>Лекції:</i>	
	20	6
<i>Модуль: I</i>	<i>Практичні заняття:</i>	
<i>Загальна кількість годин: 120</i>	-	-
<i>Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: II - IV</i>	<i>Лабораторні заняття:</i>	
	-	-
<i>Семестр: III – VIII</i>	<i>Семінарські заняття:</i>	
	28	6
<i>Тижневе навантаження (год.):</i>	<i>Консультації:</i>	
<i>- аудиторне: 2</i>	-	-
<i>- самостійна робота: 6</i>	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
<i>Форма підсумкового контролю: залік</i>	-	-
<i>Мова навчання: українська</i>	<i>Самостійна робота:</i>	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни є психологічні явища і закономірності організаційного лідерства.

Метою вивчення дисципліни є: формування у студентів системи знань і професійних компетенцій в галузі фундаментальних досліджень, прикладних розробок і практики психології лідерства.

Міждисциплінарні зв'язки. Для освоєння дисципліни «Психологія лідерства» студенти використовують знання, вміння і навички, сформовані в ході вивчення дисциплін «Філософія», «Соціологія», «Політологія», «Економіка», «Психологія» та ін. Освоєння даної дисципліни є необхідною основою для подальшого вивчення дисципліни «Психологія управління», «Психологія менеджменту», «Менеджмент», «Управління людськими ресурсами» та ін.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

Знання: основні підходи і концепції лідерства: підхід з позиції особистих якостей, поведінковий підхід; підхід з позиції влади, ситуаційний підхід; соціально-психологічні особливості організаційного лідерства та відмінність цієї форми лідерства від менеджменту, керівництва, лідерства в малій групі, політичного лідерства; концепцію організаційної діяльності, підходи до її вивчення, відмінні риси цього типу трудової діяльності; теоретичні основи дослідження організаційної обдарованості, її функціонально-структурну і психометричну моделі; рушійні сили та умови розвитку особистості успішного лідера організації; наукові основи проектування систем відтворення лідерів

організації; основні напрямки і завдання психологічного супроводу розвитку лідера організації.

Уміння: застосовувати психологічні терміни психології лідерства; проводити психологічні дослідження з проблеми організаційного лідерства; застосовувати психологічні знання для вирішення проблем, пов'язаних з організаційним лідерством; оцінювати рівень розвитку організаційної обдарованості; визначати особливості життєвого шляху і виявляти рушійні сили і умови розвитку особистості лідерів організації; здійснювати управлінське психологічне консультування лідерів організації; оцінювати ефективність освітніх програм формування особистості успішних лідерів організації.

Комунікація: використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з питань психології лідерства; емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості; демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань.

Автономність та відповідальність: виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики; здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги; демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям; демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Тема. Введення в психологію лідерства	4	2	2	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	12
2.	Тема. Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення	6	2	4	-	-	-	8	2	2	-	-	-	-	12
3.	Тема. Історія виникнення і розвитку психології	6	4	2	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	12

	лідерства														
4.	Тема. Лідерство - міждисциплінарна проблема	6	2	4	-	-	-	8	2	-	2	-	-	-	12
5.	Тема. Теоретичні основи психології лідерства	6	2	4	-	-	-	8	2	2	-	-	-	-	12
6.	Тема. Психологія організаційної діяльності	4	2	2	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	12
7.	Тема. Психологія здібностей до організаційної діяльності	4	2	2	-	-	-	8	2	-	2	-	-	-	12
8.	Тема. Психологія розвитку особистості лідера організації	6	2	4	-	-	-	8	2	2	-	-	-	-	10
9.	Тема. Прикладні напрямки психології організаційного лідерства	6	2	4	-	-	-	4	2	-	2	-	-	-	10
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		48	20	28				72	12	6	6	-	-	-	108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Введення в психологію лідерства

Введення в навчальну дисципліну: мета, завдання, предмет і основний зміст дисципліни, її місце і роль в системі підготовки фахівця; побудова і послідовність навчання з дисципліни; звітність з дисципліни; рекомендації по самостійній роботі. Цільова установка курсу «Психологія лідерства»: підготовка фахівців в області теорії і практики психологічного супроводу розвитку особистості лідера організації. Лідерство і керівництво як форми управління та формування спільноти людей. Основні поняття психології лідерства: управління, керівництво, лідерство, влада, менеджмент, авторитет, лідер організації, управлінське лідерство, організаційне лідерство. Соціальна психологія організацією. Поняття «організація» в соціальній психології. Співвідношення понять організація і мала група. Рівні і стадії розвитку організації. Організаційна культура. Життєвий цикл організації. Довгостроково процвітаючі організації.

Тема 2. Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.

Постановка і формулювання проблеми керівництва організацією. Обґрунтування необхідності цілеспрямованого формування талановитих лідерів організації. Підходи до вирішення проблеми керівництва організацією.

Функціонально-професійний підхід. Тренінгово-рольовий підхід. Можливості та обмеження підходів до вирішення проблеми відтворення лідерів. Концепція управлінського лідерства. Концепція організаційного лідерства. Акмеологічний підхід і його зв'язок з проблемою організаційного лідерства. Поняття «акме». Визначення акмеології. Історія виникнення і розвиток акмеології. Предмет акмеології. Методологія акмеології. Місце акмеології в системі наук. Структура акмеології. Акмеологія організаційного лідерства.

Тема 3. Історія виникнення і розвитку психології лідерства

Основні етапи розвитку психології лідерства. Теологічні уявлення про лідерство. Зародження психології лідерства. Етичний підхід до проблеми лідерства і керівництва в Стародавньому Китаї. Філософи Стародавньої Греції про проблему лідерства та керівництва. Концепція Лю Шао. Оформлення проблеми лідерства і керівництва як наукової проблеми: дослідження Н. Макиавеллі. Конкуруючі теорії лідерства в ХІХ столітті: концепція героїчного детермінізму Т. Карлейля, А. Вуда; концепція соціального детермінізму: ідеалістичний варіант Гегеля, матеріалістичний варіант К.Маркса; адаптивно-еволюційна концепція А. Кребера і Р. Мертона. Становлення психології лідерства: психогенетическіе дослідження Ф. Гальтона в роботі «Спадковість таланта: закони і наслідки». В. Вундт про проблему лідерства та керівництва в роботі «Проблеми психології народів». Психоаналітичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: психоаналіз З. Фрейда і влада; концепція влади А. Адлера; підхід К.Юнга до проблеми влади; погляди В. Райха на владу; модель авторитарної особистості Е. Фромма; психоаналіз особистості Гітлера в дослідженнях Е. Еріксона; психоаналіз особистості Сталіна в дослідженнях Д. Ранкур-Лаферрієра; психоаналітична типологія лідерів. Біхевіоризм і проблема лідерства. Гуманістичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: А. Маслоу. Онтопсихологічний концепція. Проблема лідерства в Росії. Підхід В.М. Бехтерева до проблеми лідерства: психоневрологічна ідея. Всесоюзний Пантеон мозку. Дослідження проблеми лідерства і керівництва в Центральному інституті праці.

Тема 4. Лідерство - міждисциплінарна проблема

Методологічні основи міждисциплінарного дослідження проблеми лідерства і керівництва: синтетичне людинознавство Б.Г. Ананьєва. Політологія і політична психологія лідерства. Г. Спенсер про особу і державі. Т. Болл про владу. Г. Лебон про лідерство. О. Массінг про панування. Елементи влади по Е. Канетті. С. Московічі про владу. Т.А. Штукина про нові вимірах феномени політичного лідерства. Ж. Блондель про політичне лідерство. Соціально-психологічний механізм політичної влади і трехфакторную модель особистості політичного лідера по В.В. Крамнику. Є.Б. Абашкіна, Ю.Н. Косолапова про інтегративну теорії політичного лідерства. Типологія політичного лідера по Г.А. Авцінової, Т.М. Рискової. Концепції політичного лідерства Г.Г. Дилигенського. Уявлення про політичне лідерство Л.Я. Гозмана, Є.Б. Шестопаля. Функції образу лідера в масовій свідомості за О.В. Великанової. Вплив особистості на політику по Ф.І. Грінстайн. Е. Єгорова: психологічний портрет президента Буша - старшого. Соціологія і соціальна психологія лідерства: Г. Тард про лідерство; концепція М. Вебера. Концепції Б.Д. Паригін,

Ю.Н. Ємельянова, Р.Л. Кричевського. Особливості лідерства в малих і великих групах. Проблема лідерства в менеджменті: М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі про лідерство і керівництво в організації. П. Друкер і його погляди на лідерство в організації. Л. Яккока про лідерство і керівництві. А. Моріта про лідерів японського менеджменту. Концепція А.Т. Зуба, С.Г. Смирнова «Лідерство в менеджменті». Концепція Ю.Д. Красовського. Психологія управління і проблема лідерства та керівництва. Біологічні основи лідерства: етологічні дослідження феномену лідерства в групі тварин; приматологія про лідерство. Соціобиологія лідерства. Соціальна психофізіологія: нейрогуморальні механізми лідерства. Психогенетика лідерства.

Тема 5. Теоретичні основи психології лідерства

Поняття теорії. Функції теорії. Форми теоретичного знання. Класифікації теорій. Компоненти теорії. Харизматична концепція лідерства. М. Вебер про харизматичному пануванні. Ж. Блондель про харизматичному лідерстві. Психологічні дослідження харизми. Підхід з позиції особистих якостей: інтелектуальна теорія Е. Гізеллі. Перелік особистісних якостей по Тіду. Психологічні дослідження Р. Стогдилла, К. Берда. Ознаки некомпетентного керівника по Діксону. «Комплекс якому загрожує авторитету». Деструктивна керівництво. Поведінковий підхід. Автократичній-ліберальний континуум стилів керівництва. Четирехсистемная концепція Р. Лайкерта. «Управлінська решітка» Р.Р. Блейка і Дж.С. Моутон. Концепція «континуум лідерської поведінки» Танненбаума - Шмідта. Підхід з позиції влади: класифікація форм влади по Френч і Рейвену. Дослідження влади Х. Хекхаузена. Концепція «балансу влади». Ситуаційний підхід: теоретико-експериментальне обґрунтування Ф. Фідлера і А. Лейстера (концепція «проміжних факторів»). Ситуативна модель Ф. Фідлера. Концепція когнітивного ресурсу Ф. Фідлера. Модель «шлях - мета» Т. Мітчела і Р. Хауса. Модель «прийняття рішень керівником» В. Врума, Ф. Йеттона. Модель «життєвого циклу» П. Херсі та К. Бланшара. Перспективи теоретичних досліджень лідерства: адаптивне керівництво. Атрибутивна теорія лідерства. Трансакційні, трансформаційне і інтерактивне лідерство.

Тема 6. Психологія організаційної діяльності

Поняття діяльності в психології. Концепції психологічного аналізу діяльності В.Д. Шадрикова, Г.В. Суходольського. Онтологічний аспект організаційної діяльності. Ціннісно-мотиваційний аспект організаційної діяльності. Функціонально-структурний аналіз організаційної діяльності. Підприємницька та організаційна діяльність. Управлінська та організаційна діяльність. Порівняльна характеристика підприємницької та управлінської діяльності по Дж. Ронен. Порівняння традиційних менеджерів, підприємців і інтрапренер по Р. Хісрічу. Відмінні характеристики діяльності менеджера і лідера організації по О.С. Віханського, А.І. Наумову. Порівняльна характеристика діяльності менеджера і лідера по М.В. Удальцової і ін. Відмінність діяльності менеджерів від діяльності лідерів організації Д. Бойетт і Дж. Бойетт. Порівняння параметрів діяльності керівника і лідера по А. А. Романову і А. А. Ходиреву. Функціонально-структурна модель управлінського лідерства по Е.С. Блакить. Рольова модель С. Уеллса. Бойова модель лідерства

Коена. Порівняльна характеристика ролі моделі С. Уеллса ІГ. Минцберга. Порівняльна характеристика організаційної та управлінської діяльності. Психофізіологічний аналіз організаційної діяльності. Теоретичні основи психофізіологічного аналізу організаційної діяльності. Психофізіологічні механізми успішності організаційної діяльності.

Тема 7. Психологія здібностей до організаційної діяльності

Поняття здібностей в психології. Особистісно-діяльнісний підхід С.Л.Рубинштейна, Б.М. Теплова. Функціонально-генетичний підхід Є.П. Ільїна, В.Д. Шадрікова. Загальні і спеціальні здібності. Інтелект і здібності. Поняття інтелекту. Концепція інтелекту М.А. Холодної. Концепція «соціального інтелекту» І.А. Торндайка і Дж. Гілфорда. Концепція «практичного розуму» Б.М. Теплова. Концепція практичного інтелекту Р. Стернберга. Поняття управлінських здібностей. Склад управлінських здібностей по А.В.Карпову. Менеджерські характеристики. Загальноуправлінські здатності. Загальноорганізаційні здатності по Л.І. Уманському. Інтегративний підхід. Концепція «сила особистості» А. Антонівського, Г. Крамп, А.Шапіра. Концепція «загальної здатності до управлінської діяльності» Л.Д. Кудряшовою. Організаційна обдарованість. Структура організаційної обдарованості. Спеціальний компонент. Загальний компонент. Концепція провісного реалізму. Рівні розвитку організаційної обдарованості. Перспективи дослідження організаційного таланту.

Тема 8. Психологія розвитку особистості лідера організації

Принцип розвитку в психології. Поняття життєвого шляху в роботах Ш. Бюлер. Концепція життєвого стилю А. Адлера. Уявлення про життєвий шлях С.Л. Рубінштейна. Концепція життєвого шляху Б.Г. Ананьєва. Структура життєвого шляху по К.А. Абульханової-Славської. Уявлення про життєвий шлях І.С. Кона. Дослідження життєвого шляху обдарованих особистостей: вікова динаміка самореалізації особистості по Л.А. Рудкевич, Е.Ф. Рибалко. Психологічний вік особистості і життєва перспектива особистості по А.А. Кроник, Е. І. Головаха. Концепція самоактуалізації А. Маслоу. Самоактуалізація і самотрансценденція. Етапи життєвого шляху талановитих керівників. Кризи. Принцип детермінізму в психології. Однофакторні, двохфакторні і багатофакторні моделі детермінації розвитку особистості. Детермінація розвитку особистості по В. М. Бехтерева, Л.С. Виготському, С.Л. Рубінштейну. Рушійні сили та умови розвитку особистості: концепції Л. І. Божович, Б.Г. Ананьєва. Історико-еволюційна концепція А. Г. Асмолова. Погляди на формування особистості А. Н. Леонтьєва, Л.І., Анциферова. Акмеологічні чинники і умови розвитку особистості. Біологічні передумови формування особистості успішного лідера організації. Соціальні умови розвитку особистості успішного лідера організації: макро, мезо і мікроумови. Організаційна діяльність як фактор розвитку особистості успішного лідера організації. Концепція суб'єкта діяльності А.В. Брушлинського. Свобода і самодетермінація. Уявлення про свободу Е. Фромма, В. Франкла, Р. Мея. Теорія суб'єктності Р. Харре. Теорія самодетермінації і особистісної автономії Е. Деси і Р. Райан. Ідея вільної причинності В.А. Петровського. Психологія сенсу в роботах С. Л. Франка, Д. А. Леонтьєва, Б.С. Братусь, В.Е. Чуднівського.

Дослідження феномена духовності в психології: Н.Я. Грот, В.Д. Шадриков, В.В. Знаків.

Тема 9. Прикладні напрямки психології організаційного лідерства

Наукові основи проектування системи відтворення лідерів організації. Поняття «проектування соціальних систем». Концепція «Кадрового резерву керівників». Концепція «Планування кар'єрою керівників». Концепція психологічного забезпечення професійної діяльності Г.С.Никифорова. Акмеологічний підхід до проектування системи відтворення лідерів організації. Акмеологічний підхід до формування управлінських талантів: А.А. Деркач. Психологічний супровід розвитку особистості успішного лідера організації. Поняття «психологічний супровід». Завдання психологічного супроводу розвитку особистості успішного лідера організації. Психологічний моніторинг (продовжений психологічний підбір): пошук, виявлення потенційних лідерів організації. Психологічний супровід виховання і навчання потенційних лідерів організації. Професіоналізація обдарованих лідерів: професійна орієнтація, професійний психологічний відбір, професійна підготовка, професійна адаптація, підвищення рівня професійної майстерності; психологічна допомога керівнику при створенні їм успішно функціонують і стабільно розвиваючих організацій. Методи психологічного супроводу розвитку особистості успішного лідера організації. Управлінське психологічне консультування талановитих керівників організацій. Поняття управлінського психологічного консультування керівників (психологічне консультування керівників). Історія управлінського консультування. Моделі психологічного консультування керівників. Методи оцінки ступеня розробленості системи психологічного супроводу розвитку особистості лідера організації. Методи планування психологічного дослідження систем відтворення лідерів організації. Методи вимірювання організаційної обдарованості. Методи продовженого психологічного підбору потенційних лідерів в організації. Методи вивчення життєвого шляху, рушійних сил і умов розвитку особистості лідерів організації. Психологічні методи професійного та особистісного зростання. Коучінг. Методи профілактики дезадаптації лідерів організації, збереження їх здоров'я і професійного довголіття. Групи прискореного розвитку як комплексний метод психологічного супроводу розвитку особистості успішного лідера організації.

5.2. Тематика семінарських (практичних, лабораторних) занять.

Тема 1. Соціальна психологія довгостроково процвітаючих організацій.

Тема 2. Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.

Тема 3. Історико-логічний аналіз проблеми організаційного лідерства

Тема 4. Роль і місце психології лідерства в системі наук про людину.

Тема 5. Теоретичні основи дослідження проблеми керівництва організацією.

Тема 6. Психологічний аналіз організаційної діяльності.

Тема 7. Діагностика організаційної обдарованості.

Тема 8. Психологічні основи проектування систем відтворення лідерів організації.

Тема 9. Психологічний супровід формування особистості лідера організації.

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

Самостійна робота - це особливо організований вид навчальної діяльності, який передбачає вивчення історичної спадщини минулого з даної дисципліни, досліджень сучасних українських і зарубіжних вчених, навчальної та додаткової літератури, обробку своїх конспектів лекцій.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання	
1.	Реферати	10	15	захист реферату
2.	Есе	10	20	захист есе
3.	Понятійний словник	10	10	словник
4.	Розробка схем та таблиць	10	15	таблиці, схеми
5.	Психодіагностичне обстеження	10	14	презентація
6.	Розробка тренінгової програми	8	10	тренінгова програма
6.	Розробка психодіагностичної батареї	10	20	психодіагностична батарея
7.	Підготовка до модульної контрольної роботи	4	4	модульна контрольна робота
	Разом	72	108	

Структура **реферату** визначається його видом.

Критична рецензія на наукову роботу:

- обґрунтування актуальності рецензованої роботи;
- короткий виклад теоретичної позиції автора, рецензованої роботи (позиція автора не завжди простежується досить чітко, вона може бути присутнім як би в прихованому вигляді. У цьому випадку автору реферату слід спробувати виділити і аргументувати її; в деяких роботах відсутня теорія, викладається лише емпіричний матеріал - слід відзначити і це;
- критичний аналіз теоретичної позиції автора з точки зору методологічних, філософських положень і (якщо є така можливість) в зіставленні з теоретичними поглядами інших вчених;
- критичний аналіз доказів гіпотези, докази можуть бути теоретичними і експериментальними. У першому випадку слід проаналізувати їхню логіку, в другому - обґрунтованість вибору методики експерименту (експеримент може не доводити, а лише відповідати або не суперечити гіпотезі), методичну грамотність процедури експерименту, вибір умов його проведення, достатність обліку чинників, які можуть впливати на досліджувані явища, обґрунтованість і достатність математичної обробки;
- особливості викладу: ясність або плутаність, достатня або недостатня повнота (особливо при викладі експериментальних даних);

- висновки, які можна зробити на основі проведеного аналізу, що є цінним в рецензованої роботі, що вимагає додаткової перевірки і уточнення, що - неправильно.

Процес написання есе можна уявити як ланцюжок, послідовність певних елементів, етапів, процесів. Для студентів важливими є такі процеси та елементи.

Структура есе. Побудова есе — це відповідь на питання або розкриття теми, що засновано на класичній системі доказів.

1. Титульний аркуш.

2. Вступ: місія студента (покликання, певна ідея, що несе в собі підставу для подальшого формування гіпотези) щодо розгляду теми есе, його авторське бачення (проникливість, певна гострота, що несе вагомість суб'єктивності підходу до розгляду проблеми в есе) — гіпотеза (припущення, задум, намір, який несе авторську суб'єктивність і приймається за предмет дослідження.) або сутність та обґрунтування вибору цієї теми. Мета та завдання роботи — очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми. На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати питання, на які ви збираєтеся знайти відповідь у ході свого дослідження. При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є важливою в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» і т. д.

3. Основна частина: теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані або строги міркування) пропоновану тезу. Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використати графіки, діаграми й таблиці. Залежно від поставленого питання аналіз проводиться на основі наступних категорій: причина — наслідок, загальне — особливе, форма — зміст, частина — ціле, сталість — мінливість. У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ, підкріплений графічним або ілюстративним матеріалом. Отже, наповнюючи розділи аргументацією, необхідно в межах параграфа обмежити себе розглядом однієї головної думки. Добре перевірений спосіб побудови есе – використання підзаголовків для позначення в головній частині ключових моментів аргументованого викладення. Сукупність підзаголовків допомагає побачити те, що пропонує зробити студент (чи є добрим його бачення). Ефективне використання підзаголовків – не тільки визначення основних пунктів, які студент бажає висвітлити, це також наявність логічності у висвітленні теми есе.

4. Висновок: узагальнення й аргументовані висновки до теми й т. д. Підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення

викладеного в основній частині. Методи, що рекомендують для складання висновка: повторення, ілюстрація, цитата. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як вказівка на застосування дослідження, на розвиток взаємозв'язків з іншими проблемами.

Тематика індивідуальних (групових) завдань

Індивідуальні завдання за темою 1. Соціальна психологія довгостроково процвітаючих організацій.

Скласти таблиці:

- порівняльна характеристика лідерства і керівництва;
- порівняльна характеристика лідерства та управління;
- порівняльна характеристика лідерства і менеджменту;
- співвідношення понять організація і мала група;
- характеристика стадій життєвого циклу довгостроково процвітаючих організацій.

Індивідуальні завдання за темою 2. Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.

Підготувати обґрунтування необхідності розробки системи відтворення лідерів організації.

Скласти таблиці:

- характеристика функціонально-професійного підходу
- характеристика тренінгово-рольового підходу
- характеристика акмеологічного підходу
- порівняльна характеристика підходів до вирішення проблеми

Індивідуальні завдання за темою 3. Історико-логічний аналіз проблеми організаційного лідерства

Скласти таблиці:

- Порівняльна характеристика поглядів філософів стародавнього Сходу і древньої Греції на проблему керівництва організацією.
- Характеристика поглядів Лю Шао на проблему керівництва організацією.
- Характеристика поглядів Н. Макіавеллі на проблему керівництва організацією.
- Порівняльна характеристика концепцій організаційного лідерства XIX століття.

Індивідуальні завдання за темою 4. Роль і місце психології лідерства в системі наук про людину

Скласти таблицю:

- Внесок політології та політичної психології у вивчення організаційного лідерства.
- Внесок соціології та соціальної психології у вивчення організаційного лідерства.
- Внесок менеджменту в вивчення організаційного лідерства.
- Внесок біологічних наук в вивчення організаційного лідерства.

Індивідуальні завдання за темою 5. Теоретичні основи дослідження проблеми керівництва організацією

Скласти таблицю:

- Призначення, зміст, можливості та обмеження підходу з позиції особистих якостей для вивчення організаційного лідерства.
- Призначення, зміст, можливості та обмеження поведінкового підходу для вивчення організаційного лідерства.
- Призначення, зміст, можливості та обмеження підходу з позиції влади для вивчення організаційного лідерства.
- Призначення, зміст, можливості та обмеження ситуаційного підходу для вивчення організаційного лідерства.
- Призначення, зміст, можливості та обмеження сучасних концепцій для вивчення організаційного лідерства.

Індивідуальні завдання за темою 6. Психологічний аналіз організаційної діяльності

Скласти таблицю «Порівняльна характеристика організаційної та управлінської діяльності».

Розробити структуру програми вивчення ціннісно-мотиваційного аспекту організаційної діяльності.

За допомогою методики «Деструктивна керівництво» провести обстеження керівника, підготувати висновок і рекомендації з проведення управлінського психологічного консультування.

За допомогою методики «Ролі керівника» провести обстеження керівника, підготувати висновок і рекомендації з проведення управлінського психологічного консультування.

Індивідуальні завдання за темою 7. Діагностика організаційної обдарованості

1. На основі концепції загальноорганізаційних здібностей Л.І. Уманського скласти карту спостереження.
2. Розробити план експериментального дослідження організаційної обдарованості.
3. Скласти комплекс психодіагностичних методик для оцінки організаційної обдарованості.
4. Провести обстеження керівника, використовуючи психометричну модель, виміряти рівень розвитку організаційної обдарованості.

Індивідуальні завдання за темою 8. Психологічні основи проектування систем відтворення лідерів організації

1. Скласти перелік і характеристику методів вивчення життєвого шляху, рушійних сил і умов розвитку особистості лідерів організації.
2. Скласти перелік і характеристику методів вивчення самодетермінації, саморозвитку, самоактуалізації.

3. Використовуючи біографічний метод і контент-аналіз вивчити життєвий шлях, рушійні сили і умови розвитку особистості бізнесів, які створили довгостроково.
4. Підготувати структуру програми психологічного дослідження систем відтворення лідерів організації.

Індивідуальні завдання за темою 9. Психологічний супровід формування особистості лідера організації

1. Скласти таблицю «Завдання і методичне забезпечення психологічного супроводу розвитку особистості успішного лідера організації».
2. За однією з управлінських проблем підготувати структуру програми «Управлінське психологічне консультування талановитих керівників організацій»
3. Підготувати структуру семінару-тренінгу «Професійний і особистісний ріст керівника».
4. Скласти таблицю «Характеристика методів профілактики дезадаптації лідерів організації, збереження їх здоров'я і професійного довголіття».
5. Скласти таблицю «Характеристика етапів технології «Групи прискореного розвитку» як комплексного методу психологічного супроводу розвитку особистості успішного лідера організації».

Теми для рефератів:

1. Теоретико-експериментальне обґрунтування «психологічного супроводу розвитку особистості лідера організації».
2. Психологічні основи пошуку, виявлення обдарованих дітей і підлітків.
3. Психологічні основи виховання і навчання обдарованих дітей та підлітків.
4. Психологічні основи професійної орієнтації обдарованої молоді.
5. Лонгітюдний професійний відбір лідерів організації.
6. Психологічний підхід до професійної підготовки талановитих керівників (програма тренінгу)
7. Психологічні основи адаптації молодих талановитих керівників: узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду.
8. Управлінське психологічне консультування талановитих керівників: цілі і завдання, їх обґрунтування.
9. Психологічне консультування керівників з проблеми інновацій (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
10. Психологічне консультування керівників з проблеми формування управлінської команди (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
11. Психологічне консультування керівників з проблеми створення координованої системи зв'язків (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).

12. Психологічне консультування керівників з проблеми професійного довголіття (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
13. Психологічне консультування керівників з проблеми «двигуна лідерства».
14. Теоретико-експериментальні дослідження організаційного таланту.
15. Теоретико-експериментальні дослідження життєвого шляху талановитих керівників.
16. Теоретико-експериментальні дослідження внутрішньої мотивації обдарованих керівників.
17. Теоретико-експериментальні дослідження ціннісно-сислової сфери талановитих керівників.

Тематика есе:

1. Етичний підхід до проблеми лідерства і керівництва в Стародавньому Китаї.
2. Філософи Стародавньої Греції про проблему лідерства та керівництва.
3. Н. Макіавеллі: концепція ефективного управління організацією.
4. Концепція «героїчного» детермінізму.
5. Концепції соціального детермінізму.
6. Адаптивно-еволюційна концепція А. Кребер і Р. Мертона.
7. Психогенетичні дослідження лідерства Ф. Гальтона.
8. Психоаналіз З. Фрейда і влада.
9. Концепція влади А. Адлера.
10. Підхід К. Юнга до проблеми влади.
11. Погляди В. Райха на владу.
12. Модель авторитарної особистості Е. Фромма.
13. Е. Еріксон: психоаналіз особистості Гітлера.
14. Біхевіоризм і проблема лідерства.
15. Харизматична концепція лідерства.
16. Бойова модель лідерства Коена.
17. Порівняльна характеристика управлінської та організаційної діяльності.
18. Управлінські здібності за А.В. Карповим.
19. Теорія «соціального інтелекту» і здібності до керівництва організацією.
20. Теорія «емоційного інтелекту» і здібності до керівництва організацією.
21. Концепція «загальної здатності до управлінської діяльності».

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1 Форми поточного контролю – усне та письмове опитування, індивідуальна або групова презентація виконаного завдання, підготовка есе, підготовка реферату, складання таблиць та схем за темами, складання термінологічного словника.

6.2 Форми проміжного контролю – модульна контрольна робота.

6.3 Форми підсумкового контролю - залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати завдань для самостійної роботи, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату (есе) та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом з психології лідерства.

Зразок модульної контрольної роботи:

1. Порівняльний аналіз понять «лідерство» і «керівництво», «лідерство» і «менеджмент».
2. Функціонально-структурна модель управлінського лідерства за Е.С. Яхонтової.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та критерії оцінювання знань студентів.

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2 Критерії оцінювання під час аудиторних занять.

9 Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або

	оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Термінологічний словник	5
Складання таблиць та схем	5
Розробка тренінгової програми	5
Реферат	5
Есе	5
Презентація	5

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Базова

1. Агеев, В. С. Міжгрупові взаємодії: соціально-психологічні проблеми / В. С. Агеев. - М., 2000.
2. Андреева, Р. М. Соціальна психологія : учеб. / Р. М. Андреева. - М., 2003.
3. Байхем У.С., Смит О.Б., Пизи М.ДЖ. Воспитай своего лидера. – М. 1999.
4. Бойетт Д., Бойетт Дж. Путеводитель по царству мудрости: лучшие идеи мастеров управления. – М., 2001.
5. Деркач А.А., Ситников А.Е. Формирование и развитие профессионального мастерства руководящих кадров. - М.,2000.
6. Дафт Р. Л. Менеджмент. – СПб., 2002.
7. Джуэлл Л. Индустриально- организационная психология. -СПб., 2001.
8. Занковский А.Н. Организационная психология. – М., 2000.
9. Зуб А.Т., Смирнов С.Г. Лидерство в менеджменте. – М., 1999.
10. Кричевский Р.Л. Психология лидерства. – М., 2007.
11. Психология и психоанализ власти. Т 1,2. Хрестоматия. / Сост. Д.Я. Райгородский. – Самара.,1999.
12. Психология лидерства: Хрестоматия / Сост. К.В. Сельченко. – Мн., 2004.
13. Слесик К. М. Виховання лідерів. – Х.: Вид. група "Основа", 2009р.
14. Сулова О. В. Жіноче лідерство. – У.: ВАТ "Патент", 1997р.
15. Филонович С.Р. Лидерство и практические навыки менеджера: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 9. - М., 1999.
16. Яхонтова Е.С. Эффективность управленческого лидерства. – М., 2002.
17. Коэн У. Новое искусство лидера. – М., 2005.
18. Уэллс С. Босс многоликий. – СПб, 2002.

10.2. Допоміжні джерела

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М., 1991.
2. Акмеология. Учебник. / Под общ. Ред. А.А. Деркача. – М., 2004.
3. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л.,1968.
4. Анохин П.К. Узловые вопросы теории функциональной системы. – М., 1980.

2. Асмолов А.Г. Психология личности. – М., 2003.
3. Аккоф Р., Эмери Ф. О целеустремленных системах. – М., 1986.
4. Базаров Т.Ю., Беков Х.А., Аксенова Е.А. Методы оценки персонала государственных и коммерческих структур. – М., 1995.
5. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Психология управления. – Харьков, 1998.
6. Белов В.В. Проблема талантливоего руководства организацией подходы к её решению // Экономика и управление, №1 – СПб., 2004. с. 47- 56.
7. Белов В.В. Феномен «организационное лидерство» // Экономика Северо-Запада: проблемы и перспективы, № 4 (26), 2005 с. 83-90.
8. Белов В.В. Психологический анализ деятельности лидеров-инноваторов // Экономика и управление, №6 – СПб., 2007. С. 154-156.
9. Берталанфи Л. Общая теория систем. – М., 1969.
10. Бехтерев В.М. Коллективная рефлексология. – СПб., 1992.
11. Бодалев А.А. О феномене акме и некоторых закономерностях его формирования и развития // Мир психологии и психология в мире. .№ 2, 1995.
12. Винер Н. Кибернетика. – М. 1969.
13. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. – Ростов-на-Дону, 1996.
14. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб., 1999.
15. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология. – СПб., 2001.
16. Имидж лидера. Психологическое пособие для политиков. – М., 1994.
17. Карлофф Б. Вызов лидеров. – М., 1996.
18. Карпов А.В. Психология менеджмента. – М., 2006.
19. Красовский Ю.Д. Управление поведением в фирме: эффекты и парадоксы. – М., 1997.
20. Кричевский Р.Л. Если вы – руководитель. Элементы психологии менеджмента в повседневной работе. – М., 1993.
21. Кудряшова Л.Д. Каким быть руководителю: психология управленческой деятельности. – Л., 1986.
22. Леонтьев Д.А. Психология смысла.. – М., 2004.
23. Леонтьев Д.А. Психология свободы: к постановке проблемы самодетерминации личности. // Психологический журнал. Том 21, №1, 2000.
24. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. – М., 1973.
25. Лэнд Питер Э. Менеджмент- искусство управлять. – М., 1995.
26. Машков В.Н. Психология управления. – СПб., 2000.
27. Машков В.Н. Практика психологического обеспечения руководства, управления, менеджмента. – СПб., 2005.

28. Менегетти А. Психология лидера. – М. 2001.
29. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М., 1995.
30. Морита А. Сделано в Японии. - М., 1990.
31. Психология личности в трудах отечественных психологов. Сост. Л.В. Куликов. – СПб., 2000.
32. Психология менеджмента. / Под ред. Г.С. Никифорова. – СПб., 2006.
33. Психология управления: Курс лекций. / Под ред. М.В. Удальцовой. – Новосибирск, 1997.
34. Психологические исследования формирования личности профессионала. / Под ред. В.А. Бодрова. – М., 1992.
35. Психологическое обеспечение профессиональной деятельности. / Под ред. Г.С. Никифорова. – СПб., 1991.
36. Розанова В.А. Психология управления. – М., 2003.
37. Самыгин С.И., Столяренко Л.Д. Менеджмент персонала. – Ростов-на-Дону, 1997.
38. Самыгин С.И., Столяренко Л.Д. Психология управления. – Ростов-на-Дону, 1998.
39. Свенцицкий А.А. Социальная психология управления. – Л., 1983.
40. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Основы психологической антропологии. – М., 1995.
41. Столяренко Л.Д. Психология управления. – М., 2006.
42. Франкл В. Человека в поисках смысла. – М., 1990.
43. Шахненко В. І., Цукатова Є. О. Як стати лідером. – Х.: Веста: вид. "Ранок", 2007р.
44. Шепель В.М. Управленческая психология - М., 1993.
45. Якокка Л. Карьера менеджера. – М., 1991.

10.3. Интернет-ресурси

1. <http://psyfactor.org/>
2. <http://grebennikon.ru/journal-6.html>
3. <http://www.nibu.kiev.ua/>
4. <http://psychologiya.org.ua/>
5. <http://psylib.org.ua/books/>
6. https://pidruchniki.com/1685030337343/psihologiya/lider_liderstvo